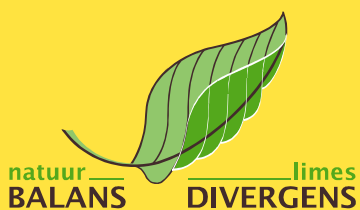

NATUURTOETS UITKIJKTOREN LOENERMARK

Toetsing aan de Flora- en faunawet en de
Natuurbeschermingswet 1998

In opdracht van:
Dorpsraad Loenen

NATUURTOETS

UITKIJKTOREN LOENERMARK

Toetsing aan de Flora- en faunawet en de
Natuurbeschermingswet 1998

R. Aukema

In opdracht van: Dorpsraad Loenen

Datum: 17-2-2015

Colofon

© 2015 Natuurbalans - Limes Divergens BV / Dorpsraad Loenen

Tekst en samenstelling: Ing. R. Aukema

Projectleiding: Ing. R. Aukema

Eindverantwoordelijk: Drs. R. Krekels

Projectnummer: 15-006

In opdracht van: Dorpsraad Loenen

Foto's omslag: Oud eikenbos (foto: R. Aukema)

Wijze van citeren: Aukema, R., 2015. Natuurtoets Uitkijktoren Loenermark. Toetsing aan de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet 1998. Natuurbalans - Limes Divergens BV, Nijmegen.

Niets uit dit rapport mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van scanning, internet, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Natuurbalans-Limes Divergens BV noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Natuurbalans-Limes Divergens BV is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Natuurbalans-Limes Divergens BV. De opdrachtgever vrijwaart Natuurbalans-Limes Divergens BV voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Natuurbalans-Limes Divergens BV is lid van het Netwerk Groene Bureaus, brancheorganisatie voor kwaliteitsbevordering en belangenbehartiging.

INHOUD

1	INLEIDING.....	5
2	BESCHRIJVING VOORGENOMEN INGREEP	7
2.1	Begrenzing ingreeplocatie en onderzoeksgebied	7
2.2	Beschrijving voorgenomen ingreep	8
3	ONDERZOEKSMETHODE.....	9
3.1	Te onderzoeken soorten	9
3.2	Beschikbare archiefgegevens flora en fauna	9
3.3	Veldonderzoek	9
3.4	Opzet natuurtoets.....	9
3.4.1	Toetsing aan de Flora- en faunawet	9
3.4.2	Oriëntatiefase Natuurbeschermingswet 1998	10
4	TOETSING FLORA- EN FAUNAWET	11
4.1	Overzicht streng beschermde soorten.....	11
4.2	Vaatplanten.....	11
4.3	Vleermuizen	12
4.4	Overige zoogdieren	13
4.5	Broedvogels.....	13
4.6	Reptielen	15
4.7	Amfibieën.....	15
4.8	Vissen	16
4.9	Ongewervelden	16
5	ORIËNTATIETOETS NATUURBESCHERMINGSWET.....	17
5.1	Ligging ten opzichte van Natura 2000-gebieden.....	17
5.2	Mogelijke effecten op de instandhoudingsdoelen Natura 2000-gebieden	17
5.2.1	Effecten op kwalificerende habitattypen	17
5.2.2	Effecten op kwalificerende habitatsoorten	19
5.2.3	Effecten op kwalificerende broedvogelsoorten	19
5.3	Toetsing Natuurbeschermingswet	20
6	CONCLUSIES	21
6.1	Consequenties Flora- en faunawet	21
6.2	Consequenties Natuurbeschermingswet	21
7	BRONNEN	23
	BIJLAGE 1 INLEIDING IN DE FLORA- EN FAUNAWET	25
	BIJLAGE 2 BESCHERMINGSREGIMES FLORA- EN FAUNAWET	31
	BIJLAGE 3 INLEIDING IN DE NATUURBESCHERMINGSWET 1998.....	33
	BIJLAGE 4 TOETSINGSSHEMA NATUURBESCHERMINGSWET 1998.....	35
	BIJLAGE 5 INSTANDHOUDINGSDOELEN NATURA 2000-GEBIED VELUWE	37

1 INLEIDING

Aanleiding

Stichting vrienden van de Loenense bossen is voornemens, in samenwerking met Geldersch landschap & Kastelen en met ondersteuning van de Gemeente Apeldoorn, de Dorpsraad Loenen en ondernemersvereniging Lomive, een uitkijktoren te plaatsen op de Loenermark. De uitkijktoren wordt geplaatst in het deelgebied de Trapjesberg. Hier heeft in het verleden ook een uitkijktoren gestaan. De uitkijktoren wordt ca. 21 meter hoog en wordt geplaatst in een eikenbos. De vegetatie ter plaatse van de ingreeplocatie bestaat uit Beuken-eikenbos met bosbes en Beuken-eikenbos met adelaarsvaren (Aukema et al., 2013).

Realisatie van de voorgenomen ingreep kan leiden tot overtreding van verbodsbepalingen uit de Nederlandse natuurwetgeving. Daarbij zijn de volgende onderdelen van belang:

1. De *Flora- en faunawet* (in het vervolg Ffw), die de bescherming regelt van plant- en diersoorten. Overtreding van verbodsbepalingen uit de Ffw ten aanzien van streng beschermde soorten vereist mogelijk een ontheffing ad artikel 75.
2. De *Natuurbeschermingswet 1998* (in het vervolg Nbw), die de bescherming regelt van natuurgebieden. Indien het voorgenomen project in strijd is met de instandhoudingdoelstellingen van een Natura 2000-gebied, is mogelijk een vergunning Nbw noodzakelijk.

Ten behoeve van de uitvoerbaarheid en vergunbaarheid van de voorgenomen ingreep dient een actueel en volledig beeld te bestaan van het voorkomen van beschermde soorten op de ingreeplocatie of binnen de invloedssfeer ervan. Aan de hand daarvan dient de voorgenomen ingreep getoetst te worden aan de bepalingen in de Ffw en de Nbw.

Probleemstelling

Een actueel en/of volledig verspreidingsbeeld van beschermde flora en fauna op de planlocatie of binnen de invloedssfeer van de voorgenomen ingreep is voorhanden. In 2012 is het gebied uitgebreid onderzocht door Bureau Natuurbalans – Limes Divergens (Aukema et al., 2013). Op voorhand is echter nog niet duidelijk of er een kans bestaat op overtreding van verbodsbepalingen uit de Ffw of Nbw ten aanzien van streng beschermde soorten en habitats. Ten opzichte van de verspreiding van beschermde soorten in 2012 kunnen veranderingen zijn opgetreden. Bovendien dienen de effecten van de ingreep ter plaatse beoordeeld te worden om meer inzicht te krijgen in eventuele schadelijke effecten.

Opdrachtformulering

Op verzoek van de Dorpsraad Loenen heeft Bureau Natuurbalans – Limes Divergens BV een natuurtoets uitgevoerd waarbij de volgende onderdelen aan bod zijn gekomen:

- de verspreiding van streng beschermde soorten en habitats op de ingreeplocatie;
- de verplichtingen die bij realisatie van de voorgenomen plannen voortvloeien uit de bepalingen in de Ffw, de Nbw.

Doelstelling

Doel van het onderzoek is het verschaffen van inzicht in eventuele consequenties van de voorgenomen ingreep met betrekking tot de Ffw en de Nbw. Het onderzoek zal antwoord geven op de volgende vragen:

Traject Flora- en faunawet

1. Komen op de ingreeplocatie streng beschermde soorten voor (tabel 2 en 3 Ffw) of kunnen deze hier worden verwacht?
2. Wat zijn eventuele negatieve effecten van de voorgenomen ingreep op deze beschermde soorten?
3. Op welke wijze kunnen eventuele negatieve effecten beperkt of voorkomen worden?
4. Is uiteindelijk een ontheffing op de Flora- en faunawet noodzakelijk, voor welke soorten en onder welke voorwaarden?

Traject Natuurbeschermingswet 1998

Door middel van een zogenaamd 'oriënterend onderzoek' wordt middels een globale toetsing antwoord gegeven op de vraag of er een kans is op negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura-2000-gebied Veluwe. Hierop zijn drie antwoorden mogelijk:

1. Er is zeker geen negatief effect. In dit geval is er geen vergunning op de Nbw nodig.
2. Er is kans op een negatief effect, maar het effect is zeker niet significant. Vergunningverlening is aan de orde. Voor de toetsing dient een *verslechterings- en verstoringstoets* te worden uitgevoerd.
3. Er is kans op een significant negatief effect. Vergunningaanvraag is aan de orde. Voor de toetsing dient een *passende beoordeling* te worden uitgevoerd.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft ligging en begrenzing van de ingreeplocatie en gaat in op de voorgenomen ingreep. In hoofdstuk 3 volgen opzet en uitvoering van het voorliggende onderzoek. In hoofdstukken 4 en 5 wordt de voorgenomen ingreep getoetst aan respectievelijk de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet 1998. In hoofdstuk 6 worden de belangrijkste conclusies op een rij gezet.

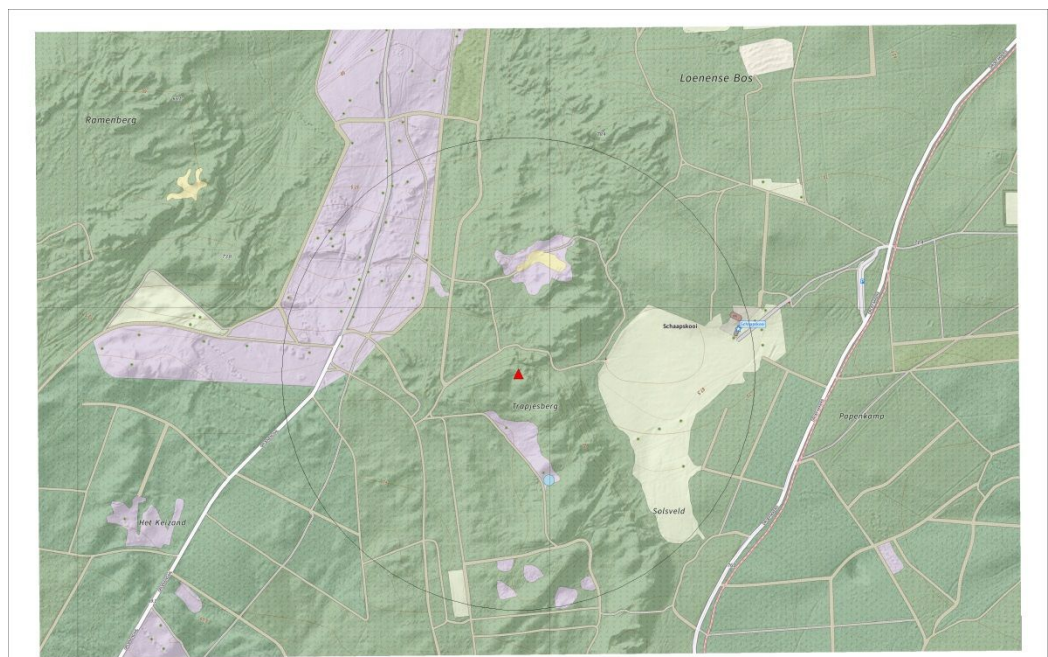

2 BESCHRIJVING VOORGENOMEN INGREEP

2.1 BEGRENZING INGREEPLOCATIE EN ONDERZOEKSGBIED

De Loenermark bestaat uit bos en heide en ligt ten zuidwesten van Loenen en ten oosten van de A50. Het terrein bevat verschillende heideterreinen met bijzondere soorten zoals jeneverbes, kruipbrem, stekelbrem, fraai hertshooi, liggende vleugeltjesbloem, grote wolfsklauw, nachtzwaluw en boomleeuwerik. De bossen bestaan uit loofbossen, gemengde bossen en percelen met naaldhout. De bossen vormen leefgebied voor onder andere zwarte specht, raaf, kruisbek, fluiters en wespandief.

Het ingreepgebied zelf bestaat uit hoog gelegen eikenbos (79m + NAP) tussen de schaapskooi en de Ramenberghede (zie kaart). Het bos behoort tot het Beuken-eikenbos (Aukema, et al., 2013) met in de ondergroei pijpenstrootje, blauwe bosbes en plaatselijk adelaarsvaren. De boomlaag bestaat vooral uit zomereik. Een deel van de zomereiken zijn oude hakhoutstoven. Mogelijk is plaatselijk ook wintereik aanwezig. In het bos zijn veel jonge beukjes, hulst en veel staand dood hout aanwezig. De ingreeplocatie bestaat uit 25 m² van het bos waar de toren geplaatst wordt. Daarnaast worden de paden naar de uitkijktoren voorzien van traptreden van palen. In een straal van 500 meter vanaf de uitkijktoren is nader onderzoek verricht naar het voorkomen van beschermde soorten en habitattypen tijdens een QuickScan onderzoek in 2015 (zie kaart).

Kaart1: De te plaatsen uitkijktoren (rode driehoek) en het onderzoeksgebied (binnen de cirkel) op de Loenermark.

2.2 BESCHRIJVING VOORGENOMEN INGREEP

Op de ingreeplocatie wordt een uitkijktoren gebouwd van ca. 21 meter hoog. De locatie zelf ligt op 79 meter boven NAP. Het ruimtebeslag van de toren is 25 m². De toren wordt geplaatst in een open plek in het bos. Voor het bouwen van de toren zelf hoeven geen bomen te worden gekapt. Voorafgaand aan het plaatsen van de toren wordt een fundering geplaatst. Hierbij zal de bodem vergraven worden. Er zijn een aantal zandpaadjes aanwezig richting de ingreeplocatie. Twee van deze zandpaden worden voorzien van traptreden van houten balken. Hiervoor worden graafwerkzaamheden verricht. Voor de aanvoer van het materiaal voor de toren, worden één of twee eiken langs deze paden gekapt.

3 ONDERZOEKSMETHODE

3.1 TE ONDERZOEKEN SOORTEN

Flora- en faunawet

In geval van ruimtelijke ontwikkelingen gaat het bij toetsing aan de Ffw om soorten van tabel 2 en 3 van de AMvB artikel 75. Voor soorten van tabel 1 geldt bij uitvoer van ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling van de verbodsbepalingen van de Ffw.

Natuurbeschermingswet 1998

Bij toetsing aan de Nbw gaat het om kwalificerende soorten en habitattypen waarvoor het betreffende Natura 2000-gebied is aangewezen.

3.2 BESCHIKBARE ARCHIEFGEGEVENS FLORA EN FAUNA

Voor het onderzoek zijn archiefgegevens geraadpleegd van beschermde planten en dieren in de omgeving van de ingreeplocatie. Deze zijn afkomstig uit eigen onderzoek (Aukema et al., 2013). Ook de ligging van beschermde habitattypen is meegenomen in de analyse.

3.3 VELDONDERZOEK

Aanvullend is veldonderzoek verricht. Op 12 februari 2015 is de ingreeplocatie door een ecooloog van Bureau Natuurbalans onderzocht op het actuele voorkomen van streng beschermde soorten. Tijdens het onderzoek is de mogelijke betekenis van de ingreeplocaties voor beschermde soorten ingeschat op basis van aanwezige biotopen. Daarbij is met name gelet op oude bomen, de aanwezigheid van holten voor bijvoorbeeld zwarte specht en jaarrond beschermde nesten van buizerd of havik.

3.4 OPZET NATUURTOETS

3.4.1 Toetsing aan de Flora- en faunawet

Voor uitvoering van ruimtelijke ingrepen op een locatie met beschermde soorten worden twee mogelijkheden geboden:

1. Mitigerende maatregelen
2. Ontheffingsaanvraag

1. Mitigerende maatregelen

Voorkom overtreding van de Flora- en faunawet door uitvoering van mitigerende maatregelen.

Van belang is dat de functionaliteit van voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen gewaarborgd blijft.

Om zeker te zijn dat de voorgenomen maatregelen voldoende zijn, kunnen deze ter controle worden voorgelegd aan Dienst Regelingen (DR). Indien DR akkoord gaat, ontvangt u een besluit waarin staat dat u geen ontheffing nodig heeft, omdat de voorgestelde maatregelen zijn goedgekeurd. Met deze beschikking kan worden aangetoond dat men zich houdt aan de Flora- en faunawet, bijvoorbeeld als iemand bezwaar maakt.

2. Ontheffingsaanvraag

Kan behoud van de functionaliteit van voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen van beschermde soorten niet worden gegarandeerd, dan is een reguliere ontheffingsaanvraag nodig. Bij de beoordeling daarvan worden de volgende vragen gesteld:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats aangetast door de werkzaamheden?
- Is er een wettelijk belang? (alleen Tabel 3-soorten)
- Is er een andere bevredigende oplossing? (Tabel 3-soorten)
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Indien compenserende maatregelen getroffen moeten worden, houdt dat per definitie in dat de functionaliteit niet behouden kan blijven en dat er dus ontheffing aangevraagd moet worden.

3.4.2 Oriëntatiefase Natuurbeschermingswet 1998

Aan de hand van de oriëntatiefase wordt bepaald of er voor de voorgenomen ingreep een vergunningplicht geldt ex artikel 19d van de Nbw, zoals weergegeven in het schema in 0. In een oriënterend onderzoek worden de volgende vragen beantwoord:

1. Ligt de ingreeplocatie in een Natura 2000-gebied of in de nabijheid ervan (externe effecten), waardoor er een kans is op negatieve effecten?
2. Wat zijn de mogelijke negatieve effecten van de voorgenomen ingreep op de instandhoudingdoelstellingen van het Natura 2000-gebied in kwestie?
3. Kunnen deze effecten:
 - a. verstorend zijn voor kwalificerende soorten?
 - b. leiden tot een afname van kwaliteit of omvang van kwalificerende habitats?
 - c. significant negatief zijn voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen?

Uiteindelijk wordt een antwoord gegeven op de vraag of er een vergunning op de Nbw vereist is en zo ja, middels welke toets een verlening daarvan dient te worden beoordeeld (zie 0); een zogenaamde *verstorings- of verslechteringstoets* of een *passende beoordeling*.

4 TOETSING FLORA- EN FAUNAWET

4.1 OVERZICHT STRENG BESCHERMDE SOORTEN

Een overzicht van streng beschermde soorten die voorkomen in het onderzoeksgebied is weergegeven in tabel 1. De gegevens zijn verzameld tijdens veldonderzoek in 2015 en/of afkomstig uit het 'Vegetatie-, flora en faunaonderzoek Loenermark en Loenense bos in 2012' (Aukema et al., 2013).

Tabel 1: Streng beschermde soorten in het onderzoeksgebied (Binnen een straal van 500 meter van de ingreeplocatie). Van de vogels zijn alleen de soorten weergegeven waarvan het nest buiten de broedtijd als 'vaste verblijfplaats' wordt beschouwd en als gevolg daarvan jaarrond beschermd is¹.

Ffw: opgenomen op de Flora- en faunawet (tabel 2 of 3).

HR: opgenomen op de Habitatrichtlijn (bijlage II of IV).

VR: opgenomen op de Vogelrichtlijn.

RL: opgenomen op de Rode lijst (ge=gevoelig, kw=kwetsbaar, be=bedreigd, eb=ernstig bedreigd. Indien geen status is aangegeven, is de soort thans niet bedreigd).

Nederlandse naam	wetenschappelijke naam	Ffw	HR	VR	RL
VAATPLANTEN					
Jeneverbes	<i>Juniperus communis</i>	2			GE
VLEERMUIZEN					
Franjestaart	<i>Myotis nattereri</i>	3	IV		
Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	3	IV		
Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>	3	IV		KW
Rosse vleermuis	<i>Nyctalus noctula</i>	3	IV		KW
VOGELS					
Buizerd	<i>Buteo buteo</i>	X			
Havik	<i>Accipiter gentilis</i>	X			
REPTIELEN					
Zandhagedis	<i>Lacerta agilis</i>	3	II		KW
Hazelworm	<i>Anguis fragilis</i>	3			

4.2 VAATPLANTEN

Aanwezigheid op de ingreeplocatie

Op de Ramenberghede staan veel jeneverbesstruiken. De Ramenberghede bevindt zich op 300 meter afstand van de ingreeplocatie. Op de ingreeplocatie zelf zijn geen jeneverbesstruiken te verwachten. Het ingreepgebied bestaat uit gesloten eikenbos op voedselarme bodem. Dit vormt geen geschikte standplaats voor Jeneverbes. Jeneverbes is gebonden aan meer open terreinen. Jeneverbes is niet waargenomen op de ingreeplocatie gedurende het veldonderzoek in 2015. Uit het eerdere onderzoek van Natuurbalans (Aukema et. al., 2013) blijkt dat ook

¹ Tijdens het broedseizoen vallen alle bewoonde vogelnesten binnen de reikwijdte van artikel 11 van de Flora- en faunawet onder de definitie 'nest'. Daarnaast is van een aantal soorten het nest jaarrond beschermd. Deze nesten vallen óók buiten het broedseizoen binnen de reikwijdte van artikel 11 van de Flora- en faunawet en wel onder de definitie 'vaste verblijfplaats'. Deze nesten zijn, voor zover niet permanent verlaten, jaarrond beschermd.

andere beschermde plantensoorten niet waargenomen zijn ter plaatse van de ingreeplocatie. De omstandigheden in gesloten bos op voedselarme zandgrond zijn ook niet zo geschikt voor beschermde plantensoorten. In Nederland komen deze vaker voor in bijzondere biotopen zoals blauwgraslanden, glanshaverhooiland, grazige wegbermen, heideterreinen en voedselrijkere bostypen.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Beschermde plantensoorten komen niet voor in het bos op de ingreeplocatie. Omdat de maatregelen alleen in een klein gebied in het bos worden uitgevoerd, is schade aan jeneverbes of andere beschermde plantensoorten op voorhand uitgesloten. Een ontheffing van de Ffw is daarmee niet aan de orde.

4.3 VLEERMUIZEN

Aanwezigheid op de ingreeplocatie

Uit het onderzoek in 2012 (Aukema et al., 2013) is het voorkomen van zeven vleermuissoorten bekend op de Loenermark. Van deze soorten zijn vier soorten waargenomen binnen een straal van 500 meter van het ingreepgebied. Het betreft franjestaart, gewone dwergvleermuis, laatvlieger en rosse vleermuis. Deze waarnemingen hebben betrekking op foeragerende dieren. Verblijfplaatsen of trekroutes zijn niet aangetroffen nabij de ingreeplocatie.

Verblijfplaatsen van bijvoorbeeld gewone dwergvleermuis en laatvlieger zijn aanwezig in het beheergebouw van het Geldersch Landschap (Aukema et al., 2013) op meer dan twee kilometer afstand van de ingreeplocatie. Voor de volledigheid zijn de bomen in de omgeving van de ingreeplocatie tijdens het veldbezoek in 2015 gecontroleerd op het voorkomen van holtes die door vleermuizen gebruikt zouden kunnen worden. Binnen een straal van 200 meter zijn geen bomen met holten aanwezig. Een groot deel van de bomen bestaat hier uit vrij dunne staken van eiken of grove dennen. Verblijfplaatsen van vleermuizen zijn niet aanwezig binnen de invloedsfeer van de ingreeplocatie.

Effecten van de voorgenomen ingreep

Uitvoeringsfase

Bij afwezigheid van vaste verblijfplaatsen zijn er voor vleermuizen geen negatieve effecten van de voorgenomen ingreep te verwachten. De ingreeplocatie doet alleen dienst als foerageergebied en de kwaliteit daarvan wordt zeker niet negatief beïnvloed door de voorgenomen activiteit. Verstoring van foeragerende dieren kan voorkomen worden door de werkzaamheden overdag uit te voeren.

Gebruiksfase

De toekomstige inrichting en het voorgenomen beheer hebben geen negatieve effecten op vleermuizen. Recreanten zullen de uitkijktoren vooral overdag gebruiken. Hierbij kan verstoring van foeragerende vleermuizen op voorhand worden uitgesloten.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Bij afwezigheid van verblijfplaatsen, heeft uitvoering van voorgenomen ingreep geen overtredingen van de Ffw, ten aanzien van vleermuizen, tot gevolg². Mits gewerkt wordt volgens de hierboven beschreven methode en bezoek uit de uitkijktoren in de nacht voorkomen wordt, treedt ook geen schade op aan het foerageergebied van vleermuizen. Een ontheffing van de Ffw is daarmee niet aan de orde.

4.4 OVERIGE ZOOGDIEREN

Aanwezigheid op de ingreeplocatie

In de Loenermark komen das, boommarter en eekhoorn voor. Das is gedurende het veldwerk in 2012 waargenomen op de verharde weg ten noordoosten van de Ramenbergheide op een afstand van meer dan een kilometer van het ingreepgebied. Mogelijk is in het noordoostelijke deel van de Loenermark een burcht aanwezig.

Tijdens het veldbezoek in 2015 zijn geen sporen van dassen aangetroffen en geen burchtlocaties binnen 200 meter van de ingreeplocatie. De oostzijde van de Loenermark is veel geschikter voor das. Dit deel van het gebied grenst aan voedselrijke graslanden die belangrijk zijn als foerageergebied voor dassen.

De omgeving van het ingreepgebied is eveneens bekeken op het voorkomen van sporen van boommarter en eekhoorn. Daarbij is gelet op krabsporen van boommarter, dikke bomen (beuk) met holten, nesten van eekhoorn en aangevreten dennenappels. Deze zijn niet aangetroffen binnen een straal van 200 meter van de ingreeplocatie.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Das, boommarter en eekhoorn komen niet voor op of nabij de ingreeplocatie. De bouw en het gebruik van de uitkijktoren heeft geen negatieve effecten op deze zoogdieren. Een ontheffing van de Ffw is daarmee niet aan de orde.

4.5 BROEDVOGELS

Wettelijke status

Bij uitvoering van de werkzaamheden dient rekening te worden gehouden met het broedseizoen van vogels, dat globaal loopt van half maart tot half juli. Tijdens het broedseizoen vallen namelijk alle bewoonde nesten onder de reikwijdte van artikel 11 van de Flora- en faunawet en zijn daardoor beschermd. Een nest is de woonplaats die vogels vervaardigen om de eieren uit te broeden en de jongen te verzorgen. Voor een verdere aanscherping van de definitie van het begrip 'nesten' wordt onderscheid gemaakt tussen broedseizoen en niet-broedseizoen.

Nesten jaarrond beschermd

Van een aantal vogels is het nest jaarrond beschermd. De nesten van roofvogels, uilen (uitgezonderd bosuil), gierwaluw, grote gele kwikstaart, huismus, ooievaar en roek vallen ook

² Artikel 11 van de Ffw regelt de bescherming van nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen. Tot vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen, als bedoeld in artikel 11 van de Flora- en faunawet, worden locaties gerekend waarin zich kraamkolonies, paarverblijven, overwinteringsplaatsen en verblijven van groepen mannetjes bevinden, afhankelijk van de soort. Belangrijke migratie- en vliegroutes en foerageergebieden die van belang zijn voor de instandhouding van een vaste rust- of verblijfplaats van de soort op populatieniveau, vallen hier ook onder.

buiten het broedseizoen onder de definitie van ‘vaste rust- of verblijfplaats’ in artikel 11 van de Ffw³ (2009). Deze nesten zijn, voor zover niet permanent verlaten, in principe jaarrond beschermd.

Nesten beschermd tijdens broedseizoen

Verstoring van broedgevallen van vogels dient te worden voorkomen. Voor de in het plangebied te verwachten vogelsoorten wordt hieraan voldaan door werkzaamheden buiten de broedperiode van aanwezige soorten uit te voeren. Voor het broedseizoen wordt geen standaardperiode gehanteerd in het kader van de Flora- en faunawet. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode.

Nesten van de overige vogelsoorten vallen buiten de broedperiode niet onder de definitie ‘nest’ of ‘vaste verblijfplaats’ in artikel 11 van de Ffw. Ze worden namelijk het daaropvolgende broedseizoen niet weer in gebruik genomen en zijn buiten het broedseizoen niet van belang voor de instandhouding van de soort.

Aanwezigheid op de ingreeplocatie

In het bos op en rond de ingreeplocatie zijn nesten aanwezig van verschillende vogelsoorten zoals, koolmees, vink, roodborst en winterkoning. Ook zeldzamere zangvogels zoals fluiter en grote lijster kunnen er broeden. Nesten die ook buiten het broedseizoen vallen onder de definitie van “vaste rust- of verblijfplaats” zijn niet in de directe omgeving van de planlocatie aanwezig. De bomen binnen een straal van 200 meter van de ingreeplocatie zijn tijdens het veldbezoek gecontroleerd op de aanwezigheid van grotere nesten, zoals horsten van roofvogels. Deze zijn niet aanwezig in de directe omgeving van de ingreeplocatie. Op wat grotere afstand van de ingreeplocatie (>400m) bevinden zich wel territoria en mogelijk horsten van havik en buizerd.

Negatieve effecten van de voorgenomen ingreep

Gedurende het broedseizoen kan het kappen van bomen en het uitvoeren van werkzaamheden leiden tot verstoring van broedende vogels, zoals vink, winterkoning en roodborst. Negatieve effecten op vaste verblijfplaatsen zoals horsten van buizerd en havik treden niet op, omdat deze niet aanwezig zijn binnen een straal van 200 meter van de ingreeplocatie.

Voorkómen van negatieve effecten

Om negatieve effecten ten aanzien van broedvogels te voorkomen, dienen de werkzaamheden uitgevoerd te worden buiten het broedseizoen van aanwezige broedvogels.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Ontheffingen voor versturende werkzaamheden tijdens het broedseizoen worden slechts bij hoge uitzondering verleend. Veelal dient gebruik te worden gemaakt van het alternatief om werkzaamheden uit te stellen tot na de broedperiode van aanwezige soorten. Onder voorwaarde dat versturende werkzaamheden worden uitgevoerd buiten het broedseizoen van aanwezige vogelsoorten, worden verbodsbepalingen van de Ffw ten aanzien van vogels niet overtreden. Het broedseizoen duurt globaal van begin maart tot half juli. Indien de hierboven beschreven werkwijze gehanteerd wordt, is een ontheffing van de Ffw voor vogels niet aan de orde.

³ Bron: Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten. (Dienst Regelingen 2009)

4.6 REPTIELEN

Aanwezigheid op de ingreeplocatie

Binnen 500 meter van de ingreeplocatie is het voorkomen van twee reptielensoorten bekend. Het betreft zandhagedis en hazelworm. Zandhagedis komt voor op de Ramenbergheide en hazelworm is ook op het kleine heideterreintje ten zuiden van de ingreeplocatie aangetroffen. Zandhagedis is gebonden aan heideterreinen met open zandige plekken. Rondom de ingreeplocatie ligt enkel gesloten bos. Er zijn hier te weinig mogelijkheden voor zandhagedis om te zonnen en eieren af te zetten. Zandhagedis is niet op of rond de ingreeplocatie te verwachten. Dit geldt niet voor hazelworm. Hazelworm komt voor in bosranden en kan ook gebruik maken van open plekken in het bos. Het voorkomen van Hazelworm op de ingreeplocatie kan niet worden uitgesloten.

Negatieve effecten van de voorgenomen ingreep

De bouw van de uitkijktoren kan mogelijk schade veroorzaken aan hazelworm. Door het plaatsen van de fundering en de bouw van de toren kunnen hazelwormen gedood worden. Ook het plaatsen van materialen op de bosbodem kan schade veroorzaken aan hazelwormen.

Voorkómen van negatieve effecten

Negatieve effecten zijn te voorkomen door voor aanvang van de werkzaamheden hazelwormen weg te vangen en deze op een geschikte locatie in de nabijheid (daar waar geen werkzaamheden plaatsvinden) uit te zetten. Het wegvangen kan gedaan worden door de ingreeplocatie af te zetten met een reptielenscherm. Vervolgens kunnen de dieren worden weggevangen door kunstmatige schuilplaatsen (tapijttegels) te plaatsen binnen het scherm. Door deze schuilplaatsen een aantal malen te controleren, kunnen hazelwormen worden weggevangen. Wanneer het terrein vrij is van hazelwormen kan gestart worden met de bouw van de toren. Belangrijk is dat aanvoer van materiaal voor de toren plaatsvindt over de bestaande paden. Opslag van materiaal en machines op de bosbodem moet worden voorkomen.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Indien gewerkt wordt volgens de hierboven beschreven werkwijze worden verbodsbepalingen van de Ffw ten aanzien van streng beschermde reptielen niet overtreden. Een ontheffing van de Ffw voor reptielen is in dat geval niet aan de orde.

4.7 AMFIBIEËN

Aanwezigheid op de ingreeplocatie

Binnen een straal van 500 meter vanaf de ingreeplocatie zijn geen waarnemingen van amfibieën bekend. Het landschap bestaat hier uit bos en heide en water is vrijwel niet aanwezig. Daarmee is het gebied rond de ingreeplocatie niet geschikt voor amfibieën. Amfibieën worden niet verwacht op of rond de ingreeplocatie. Meer naar het zuiden, bijvoorbeeld in de wateren op en rond de Loenermarkheide zijn wel waarnemingen van amfibieën bekend. Deze locaties liggen echter op grote afstand van de ingreeplocatie.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Verbodsbepalingen van de Ffw ten aanzien van streng beschermde amfibieën worden niet overtreden. Een ontheffing van de Ffw is daarmee niet aan de orde.

4.8 VISSEN

Aanwezigheid op de ingreeplocatie

Er zijn geen waarnemingen van vissoorten bekend uit de omgeving van het ingreepgebied. Door het ontbreken van water zijn ook geen beschermde vissoorten te verwachten

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Verbodsbepalingen van de Ffw ten aanzien van streng beschermde vissen worden niet overtreden. Een ontheffing van de Ffw voor vissen is daarmee niet aan de orde.

4.9 ONGEWERVELDEN

Aanwezigheid op de ingreeplocatie

Beschermde dagvlinders, libellen of overige ongewervelden die een juridisch zwaardere bescherming genieten komen niet voor op de ingreeplocatie. Oorzaken hiervoor zijn dat zwaarder beschermde ongewervelden uiterst zeldzaam zijn in Nederland en dat de verspreiding van deze soorten zich beperkt tot bijzondere milieus, zoals hoogvenen, kalkgraslanden, en voedselarme vennen. Deze milieus zijn op of nabij de ingreeplocatie niet voorhanden.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Verbodsbepalingen van de Ffw ten aanzien van streng beschermde ongewervelden worden niet overtreden. Een ontheffing van de Ffw voor ongewervelden is daarmee niet aan de orde.

5 ORIËNTATIETOETS NATUURBESCHERMINGSWET

In dit hoofdstuk wordt de voorgenomen ingreep getoetst aan de Natuurbeschermingswet 1998 middels een zogenaamde oriëntatietoets, zoals beschreven in §3.4.2.

5.1 LIGGING TEN OPZICHTE VAN NATURA 2000-GEBIEDEN

Het gebied bevindt zich in natura2000 gebied Veluwe. De ingreeplocatie zelf ligt in het habitatype Oude eikenbossen (H9190).

5.2 MOGELIJKE EFFECTEN OP DE INSTANDHOUDINGSDOELEN NATURA 2000-GEBIEDEN

In de volgende paragrafen wordt voor de kwalificerende habitattypen en soorten aangegeven of er negatieve effecten worden verwacht en zo ja, of er een kans is op significant negatieve effecten.

5.2.1 Effecten op kwalificerende habitattypen

Er bevinden zich vier habitattypen binnen een straal van 500 meter van de ingreeplocatie. Het betreft: Stuifzanden met Struikhei, Binnenlandse kraaiheibegroeiingen, Droge heide en Oude eikenbossen (zie tabel 2). De heidetypen (de eerste drie typen) bevinden zich voornamelijk op de Ramenberghede en twee naburige kleine heideterreintjes. Recreanten zullen voornamelijk vanaf de schaapskooi komen om een extra uitstapje te maken naar de uitkijktoren. De Ramenberghede wordt op dit moment reeds gebruikt door recreanten om doorheen te fietsen. Toename van het aantal recreanten in de heideterreinen zal niet of zeer beperkt plaatsvinden. De meeste recreanten lopen een kort rondje. De recreatiedruk blijft juist door de aanleg van de uitkijktoren beperkt tot het gebied rond de uitkijktoren en de schaapskooi. Voor de heidetypen wordt geen extra verstoring door recreanten verwacht. Ook een lichte toename van het aantal auto's rondom de parkeerplaats zorgt niet voor extra verstoring van de heideterreinen omdat de parkeerplaats op vrij grote afstand ligt. Samenvattend zijn er geen negatieve effecten te verwachten, van de bouw en het gebruik van de uitkijktoren, op de habitattypen Stuifzanden met struikhei, Binnenlandse kraaiheibegroeiingen en Droge heide.

Negatieve effecten op het Oude eikenbos, het habitatype waarin de uitkijktoren gebouwd wordt is niet volledig uit te sluiten. Voor de aanvoer van materiaal zullen wellicht een of twee eikenstaken gekapt worden langs het pad. Bovendien wordt de bodem tijdelijk verstoord voor het plaatsen van de fundering. Ook de lichte toename van recreanten in het bos kan tot enige verstoring leiden. Significant negatieve effecten op het Oude eikenbos treden niet op. Door de bouw treedt geen verlies op aan oppervlakte. De ruimte onder de toren zal snel weer begroeit raken met bijvoorbeeld blauwe bosbes en blijft op die manier onderdeel uitmaken van het oude eikenbos.

Foto 1: locatie te bouwen uitkijktoren.

Foto 2: oude hakhoutstoven nabij de ingreeplocatie.

5.2.2 Effecten op kwalificerende habitatsoorten

Kwalificerende habitatsoorten voor de Veluwe zijn niet aanwezig op de Loenermark. Negatieve effecten op deze soorten treden dan ook niet op.

5.2.3 Effecten op kwalificerende broedvogelsoorten

Van de zes broedvogelsoorten genoemd in tabel 2 komen vier soorten voor in de nabijheid van de ingreeplocatie. Het betreft nachtzwaluw, zwarte specht, boomleeuwerik en roodborsttapuit. Zwarte specht komt voor in de aangrenzende bossen en nachtzwaluw, boomleeuwerik en roodborsttapuit komen voor op de Ramenbergheide (Aukema et al., 2013). Het dichtstbijzijnde territorium van zwarte specht bevond zich in 2012 op meer dan 500 meter afstand van de ingreeplocatie. Tijdens het veldwerk in 2015 is vastgesteld dat binnen een straal van 200 meter van de ingreeplocatie geen geschikte nestbomen voor zwarte specht aanwezig zijn. Zwarte spechten maken veel gebruik van oude dikke beuken of flinke grove dennen. Zwarte specht is een soort die wel een groot territorium heeft. De bossen rond de ingreeplocatie worden waarschijnlijk wel gebruikt door zwarte specht als foerageergebied. Hierdoor kan mogelijk verstoring optreden van zwarte specht tijdens de bouw van de toren.

Ook door de toename van recreanten is verstoring aan foeragerende zwarte spechten niet uitgesloten. Dit is zeker geen significant effect. De populatie zwarte spechten op de Loenermark zal hierdoor niet afnemen. Het gebied is groot en alleen op een klein oppervlak van het terrein, dat mogelijk gebruikt wordt door zwarte spechten om te foerageren, neemt de recreatie licht toe. Bovendien kunnen veel vogels op termijn goed wennen aan recreatie.

Voor de broedvogelsoorten van heidelandschappen, nachtzwaluw, boomleeuwerik en roodborsttapuit geldt dat geen negatieve effecten te verwachten zijn van de bouw van de uitkijktoren. Territoria van genoemde soorten liggen op ruim 350 meter afstand van de ingreeplocatie op de heide. De bouw van de toren en een lichte toename van recreanten in het bos heeft geen negatieve effecten op deze soorten. Ook eventuele uitloop van mensen richting de Ramenbergheide is niet negatief voor deze vogelsoorten, mits mensen op de paden blijven.

Op de Loenermark komen ook wespandief en draaihals voor. Draaihals en wespandief waren in 2013 aanwezig met ieder één territoria op de Loenermarkheide. Dit ligt op grote afstand van de ingreeplocatie. Negatieve effecten van de bouw en het gebruik van de uitkijktoren op draaihals zijn niet te verwachten. Afstand tussen leefgebieden van draaihals en de uitkijktoren te groot om negatieve effecten te veroorzaken.

Het territoria van wespandief lag in 2012 op grote afstand van de ingreeplocatie. Tijdens de Quicksan in 2015 is vastgesteld dat binnen een straal van 200 meter van de ingreeplocatie geen nestbomen van wespandief aanwezig zijn. Mogelijk komt wespandief wel voor buiten de zone van 200 meter. In dat geval is verstoring niet volledig uit te sluiten. Significante negatieve effecten zijn niet te verwachten. De populatie wespandieven op de Loenermark en de Veluwe zullen niet afnemen door de bouw van de uitkijktoren.

5.3 TOETSING NATUURBESCHERMINGSWET

Voor de kwalificerende habitattypen en soorten die aanwezig zijn op de ingreeplocatie of binnen de invloedssfeer ervan (binnen een straal van 500 meter) is in aangegeven of negatieve effecten verwacht worden en zo ja, in hoeverre er een kans is op een significant negatief effect.

Tabel 2. Overzicht van mogelijke negatieve effecten op kwalificerende habitattypen en soorten door realisatie van de voorgenomen ingreep.

● : Er is zeker geen negatief effect.

● : Er is wel een negatief effect, maar er is zeker geen significant negatief effect.

● : Er is kans op een significant negatief effect.

Vereiste toets: VV: Verslechtings- en verstoringstoets; PB: Passende beoordeling.

		Verkeer: aanrijding	Verkeer: licht	Verkeer: geluid	Verstoring/betreding bezoekers	Evenement: licht	Bouw uitkijktoren	Toets	Opmerking
HABITATTYPE									
H2310	Stuifzandheiden met struikhei	●	●	●	●	●	●	-	Geen extra betreding habitatype door recreanten.
H2320	Binnenlandse kraaiheibegroeiingen	●	●	●	●	●	●		Geen extra betreding habitatype door recreanten
H4030	Droge heide	●	●	●	●	●	●		Geen extra betreding habitatype door recreanten
H9190	Oude eikenbossen	●	●	●	●	●	●	VV	Tijdelijke verstoring van de bodem voor de bouw van de uitkijktoren.
BROEDVOGELS									
A072	wespendief	●	●	●	●	●	●	VV	Mogelijk lichte verstoring in foerageergebied
A224	nachtzwaluw	●	●	●	●	●	●		Geen verstoring van deze soort van heidevelden
A236	zwarte specht	●	●	●	●	●	●	VV	Mogelijk lichte verstoring in foerageergebied
A233	draaihals	●	●	●	●	●	●		Geen verstoring van deze soort van heidevelden/bosranden
A246	boomleeuwerik	●	●	●	●	●	●		Geen verstoring van deze soort van heidevelden
A276	roodborsttapuit	●	●	●	●	●	●		Geen verstoring van deze soort van heidevelden

6 CONCLUSIES

6.1 CONSEQUENTIES FLORA- EN FAUNAWET

Binnen een straal van 500 meter van de ingreeplocatie komen een aantal streng beschermde soorten voor. Deze soorten en de mogelijke schade en de eventuele uit te voeren mitigerende maatregelen staan in tabel 3.

Tabel 3: beschermde soorten die voorkomen binnen een straal van 500 meter van de ingreeplocatie en de te treffen mitigerende maatregelen om schade te voorkomen.

● = geen schade, door de bouw van de uitkijktoren

● = mogelijk schade, schade te voorkomen door uitvoer beschreven maatregelen.

● = mogelijk schade, schade te voorkomen door uitvoer beschreven maatregelen.				
Nederlandse naam	wetenschappelijke naam	Ffw	Schade	Mitigerende maatregelen
VAATPLANTEN				
Jeneverbes	<i>Juniperus communis</i>	2	●	
VLEERMUIZEN				
Franjestaart	<i>Myotis nattereri</i>	3	●	Werkzaamheden overdag Uitvoeren
Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	3	●	
Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>	3	●	
Rosse vleermuis	<i>Nyctalus noctula</i>	3	●	
VOGELS				
Buizerd	<i>Buteo buteo</i>	X	●	Werkzaamheden buiten het broedseizoen
Havik	<i>Accipiter gentilis</i>	X	●	
Overige broedvogelsoorten		X	●	
REPTIELEN				
Zandhagedis	<i>Lacerta agilis</i>	3	●	Schade voorkomen door vooraf wegvangen van dieren. Geen materialen en machines op de bosbodem plaatsen
Hazelworm	<i>Anguis fragilis</i>	3	●	

Indien de bouw van de toren uitgevoerd wordt buiten de broedperiode van vogels en de werkzaamheden overdag worden uitgevoerd, treedt geen schade op aan foeragerende vleermuizen of broedende vogels. De broedperiode duurt globaal van begin maart tot half juli. Voorafgaand aan de bouw van de toren dienen alle aanwezige hazelwormen te worden weggevangen en op een geschikte locatie, buiten de invloedsfeer van de uit te voeren maatregelen, te worden uitgezet. Daarnaast moet voorkomen worden dat materialen of machines op de bosbodem geplaatst worden en dat materiaal alleen via de paden wordt aangevoerd. Indien op deze manier gewerkt wordt is geen ontheffing van de Ffw noodzakelijk. Schade aan hazelworm wordt dan voorkomen.

6.2 CONSEQUENTIES NATUURBESCHERMINGSWET

Voor de kwalificerende broedvogelsoorten **wespendief** en **zwarte specht**, zijn mogelijk negatieve effecten niet uitgesloten. Voor geen van deze soorten bestaat er een kans op

significant negatieve effecten. De populatie wespandieven en zwarte spechten op de Veluwe en op de Loenermark zullen niet afnemen door de bouw van de toren.

Ook op het habitatype **Oud eikenbos (H9190)** zijn negatieve effecten niet uit te sluiten. Ook hier is er geen kans op significant negatieve effecten. Omdat negatieve effecten mogelijk zijn, is vergunningverlening wel aan de orde, maar kan worden volstaan met een *verslechterings- en verstoringstoets*. Het onderhavige rapport en specifiek de daarbij aangegeven beperkingen die worden opgelegd om de negatieve effecten zodanig te beperken dat geen sprake zal zijn van significante effecten, is als een dergelijke toets te beschouwen.

Het uitvoeren van een *passende beoordeling* wordt niet nodig geacht, mits voldaan wordt aan de volgende voorwaarden waarmee negatieve effecten op kwalificerende habitattypen en soorten worden voorkomen of tot een minimum beperkt:

- Voor de bouw van de uitkijktoren worden slechts één of twee bomen gekapt om het pad naar de toren wat breder te maken. Met uitzondering van deze twee bomen vindt er geen kap van bomen plaats.
- Na het aanbrengen van de fundering wordt de afgegraven grond weer teruggeplaatst, zodat onder de toren weer planten als blauwe bosbes kunnen gaan groeien.
- De uitkijktoren heeft een ruimtebeslag van maximaal 25 m².
- De paden worden alleen voorzien van balken (traptreden). Verharding van wegen is niet toegestaan.
- Materiaal voor de bouw van de uitkijktoren wordt zo veel mogelijk op de paden neergezet in plaats van op de bosbodem.
- Er wordt gewerkt buiten de broedtijd van vogels (de broedperiode duurt van begin maart tot half juli)
- Na de bouw van de uitkijktoren wordt erop toegezien dat wandelen buiten de paden niet is toegestaan.

7 BRONNEN

Aukema, R., D. Schut & P.H. van Hoof, 2013. Vegetatie-, flora- en faunaonderzoek Loenermark en Loenense Bos in 2012. Inventarisatie van vegetatie, flora en fauna (broedvogels, vleermuizen, reptielen, amfibieën, dagvlinders, libellen en sprinkhanen) en onderzoek naar veranderingen tussen 2003 en 2012. Natuurbalans – Limes Divergens BV, Nijmegen.

Websites:

<http://www.natura2000.nl/pages/kaartpagina.aspx>

<http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase.aspx?subj=n2k&groep=1&id=n2k57>

Geraadpleegd op 19 -2 -2015

BIJLAGE 1 INLEIDING IN DE FLORA- EN FAUNAWET

De Flora- en faunawet regelt de bescherming van dier- en plantensoorten in Nederland. Het uitgangspunt van de wet is dat **schadelijke effecten op beschermde soorten in principe verboden zijn**, tenzij uitdrukkelijk toegestaan: het “*nee, tenzij*”-principe.

Onder bepaalde voorwaarden kan op grond van artikel 75 ontheffing worden verleend voor overtreding van de verbodsbepalingen van de Ffw (zie kader 1). Deze ontheffingen worden slechts verleend wanneer er geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort.

Kader 1. Algemene verbodsbepalingen Ffw

De algemene verbodsbepalingen zijn opgenomen in de artikelen 8 t/m 13.

Artikel 8

Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11

Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12

Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Artikel 13

Het is verboden planten of producten van planten, of dieren dan wel eieren, nesten of producten van dieren, behorende tot een beschermde inheemse of beschermde uitheemse plantensoort onderscheidenlijk een beschermde inheemse of beschermde uitheemse diersoort te koop te vragen, te kopen of te verwerven, ten verkoop voorhanden of in voorraad te hebben, te verkopen of ten verkoop aan te bieden, te vervoeren, ten vervoer aan te bieden, af te leveren, te gebruiken voor commercieel gewin, te huren of te verhuren, te ruilen of in ruil aan te bieden, uit te wisselen of tentoon te stellen voor handelsdoeleinden, binnen of buiten het grondgebied van Nederland te brengen of onder zich te hebben.

OMGANG MET DE FLORA- EN FAUNAWET BIJ RUIMTELIJKE INGREPEN

Voor uitvoering van ruimtelijke ingrepen in een gebied met beschermde soorten zijn er twee mogelijkheden:

1. Voorkom overtreding van de Ffw door middel van mitigerende maatregelen
2. Vraag ontheffing Ffw aan

1. Voorkom overtreding van de Ffw door middel van mitigerende maatregelen

Overtreding van de Ffw kan worden voorkomen door mitigerende maatregelen te treffen, waarmee negatieve gevolgen van de activiteit voorkomen worden. Het gaat dan om het behoud van de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van aanwezige beschermde soorten. Het betreft hier de functies van het leefgebied die ervoor zorgen een soort succesvol kan rusten of voortplanten, bijvoorbeeld behoud van migratieroutes en foerageergebied. Veiligstellen ervan kan betekenen dat mogelijk geen ontheffing meer nodig is. Om hiervan zeker te zijn kan vooraf goedkeuring gevraagd worden aan Dienst Regelingen.

Voor het verkrijgen van een goedkeuring dient rekening gehouden te worden met een looptijd die overeenkomt met een ontheffingsaanvraag.

2. Vraag ontheffing Ffw aan

Voor activiteiten met het oog op het belang *ruimtelijke inrichting of ontwikkeling* wordt bij toetsing aan de Ffw onderscheid gemaakt in drie beschermingsregimes. In Bijlage 2 is een overzicht opgenomen van de indeling van beschermde dier- en plantensoorten in deze beschermingsregimes.

tabel 1. Algemene soorten

In geval van activiteiten met het oog op het belang *ruimtelijke inrichting of ontwikkeling*, geldt bij overtreding van artikelen 8 t/m 13 van de Ffw ten aanzien van soorten uit tabel 1 een vrijstelling van ontheffing.

tabel 2. Overige soorten

In geval van activiteiten met het oog op het belang *ruimtelijke inrichting of ontwikkeling*, geldt ten aanzien van soorten uit tabel 2 eveneens een vrijstelling van ontheffing, mits de activiteiten worden uitgevoerd op basis van een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode. Is er geen goedgekeurde gedragscode, dan is bij overtreding van verbodsbepalingen een ontheffing noodzakelijk. Een aanvraag wordt beoordeeld middels de **lichte toets**:

- De gunstige staat van instandhouding van de soort dient gewaarborgd te blijven. Om schade te voorkomen worden mitigerende maatregelen voorgeschreven.

tabel 3. Streng beschermde soorten

Bij schade aan soorten uit tabel 3 is altijd een ontheffing van de Ffw nodig. In dit geval is de **uitgebreide toets** van toepassing:

- De gunstige staat van instandhouding van de soort dient gewaarborgd te blijven;
- Er is geen minder schadelijk alternatief voor de voorgenomen activiteit;
- De activiteit voldoet aan een volgend belang:
 - *Bijlage 1 soorten*: Ontheffing wordt aangevraagd op grond van een belang uit het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten (bijv. ruimtelijke inrichting of ontwikkeling).

- *Bijlage IV soorten Habitatrichtlijn*: Ontheffing wordt aangevraagd op grond van een belang uit de Habitatrichtlijn:
 - Bescherming van flora en fauna.
 - Volksgezondheid of openbare veiligheid.
 - Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.
- In geval van activiteiten die te karakteriseren zijn als *ruimtelijke inrichting of ontwikkeling* dient 'zorgvuldig handelen' in acht te worden genomen. Hiertoe dient de aanvrager actief op te treden om alle mogelijke schade aan de soort te voorkomen.

Vogels

Bij bescherming van vogelnesten wordt onderscheid gemaakt tussen nesten die jaarrond zijn beschermd en nesten die alleen tijdens het broedseizoen zijn beschermd.

Bescherming vogelnesten tijdens broedseizoen

Tijdens het broedseizoen vallen alle bewoonde vogelnesten binnen de reikwijdte van artikel 11 van de Ffw onder de definitie 'nest', en zijn beschermd. Een nest is de woonplaats die vogels vervaardigen om de eieren uit te broeden en de jongen te verzorgen. Het verstoren van broedende vogels en hun nesten tijdens de broedtijd is verboden.

Bescherming vogelnesten buiten broedseizoen

Een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. Deze soorten zijn met ingang van september 2009 opgenomen op de *aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten* (Dienst Regelingen 2009). De soorten van deze lijst zijn opgenomen in tabel 3. De nesten van deze soorten zijn, voor zover niet permanent verlaten, jaarrond beschermd. Bij jaarrond beschermde nesten worden de volgende categorieën onderscheiden:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld: steenuil).
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: roek, gierzwaluw en huismus).
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: ooievaar, kerkuil en slechtvalk).
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (voorbeeld: boomvalk, buizerd en ransuil).

Als aanvulling op de aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten is een aantal vogelsoorten opgenomen met niet jaarrond beschermde nesten. Deze soorten vallen onder categorie 5 (zie ook tabel 4):

5. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Deze categorie 5-soorten vragen extra onderzoek, ook al zijn hun nesten niet jaarrond beschermd. Categorie 5-soorten zijn namelijk wel jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

Tabel 3. Lijst jaarrond beschermde vogelnesten.

SOORT	KOLONIE-BROEDER	AANWEZIG IN BEBOUWDE OMGEVING	AANWEZIG IN NATUURGEBIED	CATEGORIE VASTE NESTEN
Boomvalk	nee	nee	ja	4
Buizerd	nee	nee	ja	4
Gierzwaluw	nee	ja	nee	2
Grote gele kwikstaart	nee	nee	ja	3
Havik	nee	nee	ja	4
Huismus	ja	ja	nee	2
Kerkuil	nee	ja	nee	3
Oehoe	nee	nee	ja	3
Ooievaar	nee	ja	nee	3
Ransuil	nee	nee	ja	4
Roek	ja	ja	nee	2
Slechtvalk	nee	ja	ja	3
Sperwer	nee	nee	ja	4
Steenuil	nee	ja	nee	1
Wespendief	nee	nee	ja	4
Zwarte wouw	nee	nee	ja	4

Tabel 4. Vogelsoorten van categorie 5: voor deze soorten is inventarisatie wenselijk.

Blauwe reiger	Grauwe vliegenvanger	Raaf
Boerenwaluw	Groene specht	Ruigpootuil
Bonte vliegenvanger	Grote bonte specht	Spreeuw
Boomklever	Hop	Tapuit
Boomkruiper	Huiswaluw	Torenvalk
Bosuil	IJsvogel	Zeearend
Brilduiker	Kleine bonte specht	Zwarte kraai
Draaihals	Kleine vliegenvanger	Zwarte mees
Eidereend	Koolmees	Zwarte roodstaart
Ekster	Kortsnavelboomkruiper	Zwarte specht
Gekraagde roodstaart	Oeverwaluw	
Glanskop	Pimpelmees	

Omgevingscheck

Als een jaarrond beschermd nest zal verdwijnen door een ingreep is altijd een omgevingscheck nodig. Een deskundige moet dan vaststellen of er voldoende gelegenheid is voor de soort om zelfstandig een vervangend nest te vinden in de omgeving. Als dat niet het geval is, dient voor zover mogelijk een alternatief nest te worden aangeboden. Is dat ook niet mogelijk, dan moet ontheffing worden aangevraagd. Houd er in dat geval rekening mee dat ontheffing alleen mogelijk is met een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn, te weten:

- Bescherming van flora en fauna
- Veiligheid van het luchtverkeer
- Volksgezondheid of openbare veiligheid

Op basis van de belangen 'dwingende redenen van groot openbaar belang' en 'uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkelingen' kan met ingang van september 2009 geen ontheffing meer worden aangevraagd.

ALGEMENE ZORGPLICHT

In de Ffw is een zorgplicht opgenomen:

- *artikel 2, lid 1:* Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving.
- *artikel 2, lid 2:* De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterweg te laten voorzover zulks in redelijkheid kan worden gevegd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevegd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voorzover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken).
- *artikel 10:* Indien wordt gehandeld overeenkomstig de zorgplicht, dan is van opzettelijk verontrusten van beschermde soorten (zoals bepaald in artikel 10) geen sprake. Een ontheffing van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 10 is dan niet aan de orde. Vrijstelling van de verbodsbepalingen uit artikel 10 voor streng beschermde soorten (tabel 3) is voor bestendig gebruik en ruimtelijke ontwikkelingen en inrichtingen wettelijk gezien niet mogelijk. Het opzettelijk verontrusten van soorten ten behoeve van bestendig gebruik en ruimtelijke ontwikkelingen en inrichtingen is dus niet toegestaan.

De zorgplicht geldt altijd en voor alle planten en dieren, of ze beschermd zijn of niet, ongeacht vrijstelling of ontheffing. Op grond hiervan dienen dieren en planten zoveel als redelijkerwijs mogelijk is te worden verplaatst, teneinde schade aan deze soorten zo veel mogelijk te voorkomen.

VANGEN EN VERPLAATSEN VAN SOORTEN

Als u voor het uitvoeren van uw mitigerende maatregelen dieren moet vangen en verplaatsen is dat geen overtreding van de artikelen 9 en 13 van de Ffw. U heeft daarvoor geen ontheffing nodig. Het is namelijk niet uw bedoeling de dieren (definitief) aan de natuur te onttrekken. Het is toegestaan om soorten te verplaatsen uit de directe gevarenszone naar een vergelijkbare habitat in de directe omgeving. Voorwaarde is dat u de soorten in één keer verplaatst, zonder

onnodig oponthoud. Dit geldt voor alle beschermde planten en dieren, maar uitdrukkelijk niet voor vleermuizen, muizen en vogels i.v.m. de stressgevoeligheid van deze dieren. Voor het tijdelijk ergens anders onderbrengen van planten of dieren heeft u wel ontheffing nodig, omdat de soorten dan niet direct worden vrijgelaten in de omgeving.

ZORGVULDIG HANDELEN

In gedragscodes en in ontheffingsaanvragen in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling waarbij het gaat om soorten van tabel 3, dient *zorgvuldig gehandeld* te worden. Zorgvuldig handelen gaat verder dan de hiervoor genoemde *algemene zorgplicht*, die een algemeen beschaafd en fatsoenlijk handelen inhoudt. Zorgvuldig handelen houdt in dat er geen wezenlijke invloed is op beschermde soorten en dat schade zoveel mogelijk wordt voorkomen. Hiertoe dient de aanvrager actief te handelen. Activiteiten die te bestempelen zijn als zorgvuldig handelen zijn mitigerende en compenserende maatregelen.

BIJLAGE 2 BESCHERMINGSREGIMES FLORA- EN FAUNAWET

Tabel 1: Algemene soorten

Zoogdieren					
aardmuis	Microtus agrestis	veldmuis	Microtus arvalis	Slakken	
bosmuis	Apodemus sylvaticus	vos	Vulpes vulpes	wijngaardslak	Helix pomatia
dwergmuis	Micromys minutus	wezel	Mustela nivalis		
bunzing	Mustela putorius	woelrat	Arvicola terrestris	Vaatplanten	
dwergpspitsmuis	Sorex minutus	Reptielen en amfibien		aardaker	Lathyrus tuberosus
egel	Erinaceus europeus	bruine kikker	Rana temporaria	akkerklokje	Campanula rapunculoides
gewone bosspitsmuis	Sorex araneus	gewone pad	Bufo bufo	brede wespenorchis	Epipactis helleborine
haas	Lepus europeus	middelste groene kikker)	Rana esculenta	gewone dotterbloem	Caltha palustris palustris
hermelijn	Mustela erminea	kleine watersalamander	Lissotriton vulgaris	gewone vogelmelk	Ornithogalum umbellatum
huisspitsmuis	Crocodyra russula	meerkikker	Rana ridibunda	grasklokje	Campanula rotundifolia
konijn	Oryctolagus cuniculus			grote kaardenbol	Dipsacus fullonum
mol	Talpa europea	Mieren		kleine maagdenpalm	Vinca minor
ondergrondse woelmuis	Pitymys subterraneus	behaarde rode bosmier	Formica rufa	knikkende vogelmelk	Ornithogalum nutans
ree	Capreolus capreolus	kale rode bosmier	Formica polyctena	koningsvaren	Osmunda regalis
rosse woelmuis	Clethrionomys glareolus	stronkmier	Formica truncorum	slanke sleutelbloem	Primula elatior
tweekleurige bosspitsmuis	Sorex coronatus	zwartrugbosmier	Formica pratensis	zwanebloem	Butomus umbellatus

Tabel 2: Overige soorten

Zoogdieren					
damhert	Dama dama	kleine wormzeenaald	Nerophis lumbriciformis	grote muggenorchis	Gymnadenia conopsea
edelhert	Cervus elaphus	kleine zeenaald	Syngnathus rostellatus	gulden sleutelbloem	Primula veris
eeekhoorn	Sciurus vulgaris	kleine zilversmelt	Argentina sphyraena	harlekijn	Anacamptis morio
grijze zeehond	Halichoerus grypus	klein oogrog	Raja microcellata	herfstschroeforchis	Spiranthes spiralis
grote bosmuis	Apodemus flavicollis	kleurige grondel	Pomatoschistus pictus	hondskruid	Anacamptis pyramidalis
steenmarter	Martes foina	kliplipvis	Ctenolabrus rupestris	honingorchis	Hemerocallis monorchis
walrus	Odobenus rosmarus	koekoeksrog	Raja naevus	jeneverbes	Juniperus communis
wild zwijn	Sus scrofa	kristalgrondel	Crystallogobius linearis	klein glaskruid	Parietaria judaica
zadelrob	Phoca groenlandica	lichtend sprotje	Mauroliscus muelleri	kleine keverorchis	Neottia cordata
		lozano's grondel	Pomatoschistus lozanoi	kleine zonnedauw	Drosera intermedia
		maanvis	Mola mola	klokjesgentiaan	Gentiana pneumonanthe
		makreelgeep	Scomberomorus saurus	kluwenklokje	Campanula glomerata
		marmelgrondel	Proterorhinus marmoratus	koraalwortel	Corallorhiza trifida
		murray's zeedonderpad	Triglops murrayi	kruisbladgentiaan	Gentiana cruciata
		noorse grondel	Pomatoschistus norvegicus	lange ereprijs	Veronica longifolia
		noorse meun	Ciliata septentrionalis	lange zonnedauw	Drosera anglica
		ombervis	Argyrosomus regius	mannetjesorchis	Orchis mascula
		paganelgrondel	Gobius paganellus	maretak	Viscum album
		parelvis	Echiodon drummondii	moeraswespenorchis	Epipactis palustris
		pitvis	Callionymus lyra	muurbloem	Erysimum cheiri
		rasterpitvis	Callionymus reticulatus	parnassia	Parnassia palustris
		reuzenhaai	Cetorhinus maximus	pijscheefkelk	Arabis hirsuta sagittata
		ringelrob	Phoca hispida ssp. hispida	poppenorchis	Orchis anthropophora
		rode zeebrasem	Pagellus bogaraveo	prachtklokje	Campanula persicifolia
		schorpioengrondel	Lebetus scorpioides	purperorchis	Orchis purpurea
		schurftvis	Arnoglossus laterna	rapunzelklokje	Campanula rapunculoides
		sidderrog	Torpedo nobiliana	rechte driehoeksvaren	Gymnocarpium robertianum
		slakdolf	Liparis liparis	rietorchis	Dactylorhiza majalis praetermissa
		slimprik	Myxine glutinosa	ronde zonnedauw	Drosera rotundifolia
		snipvis	Macroramphosus solopax	rood bosvogeltje	Cephalanthera rubra
		spaanse makreel	Scomber japonicus	ruig klokje	Campanula trachelium
		spaanse zeebrasem	Pagellus acarne	schubvaren	Ceterach officinarum
		sterrog	Raja radiata	slanke gentiaan	Gentianella amarella
		trekkervis	Balistes carolinensis	soldaatje	Orchis militaris
		trompetterzeenaald	Syngnathus typhle	spaanse ruiter	Cirsium dissectum
		vierdradige meun	Rhinonemus cimbrius	spindotterbloem	Caltha palustris araneosa
		vorskwab	Raniceps raninus	steenanjier	Dianthus deltoides
		zee-engel	Squatina squatina	steenbreekvaren	Asplenium trichomanes
		zeepaardje	Hippocampus ramulosus	stengelbloem	Primula vulgaris
		zeestekelbaars	Spinachia spinachia	stengelomvattend havikskruid	Hieracium amplexicaule
		zuignapvis	Diplecogaster bimaculata	stijf hardgras	Catapodium rigidum
		zwaardvis	Xiphias gladius	tongvaren	Asplenium scolopendrium
		zwarte grondel	Gobius niger	valkruid	Arnica montana
		zwarte haai	Dalatias licha	veenmosorchis	Hammarbya paludosa
		zwarte vis	Centrolophus niger	veldgentiaan	Gentianella campestris
		zwartoglipvis	Symphodus melops	veldsalie	Salvia pratensis
				vleeskleurige orchis	Dactylorhiza incarnata
		Vaatplanten		vliegenorchis	Ophrys insectifera
		aangebrande orchis	Neotinea ustulata	vogelnestje	Neottia nidus-avis
		aapjesorchis	Orchis simia	voorjaarsadonis	Adonis vernalis
		beembreek	Narthecium ossifragum	wantsenorchis	Anacamptis coriophora
		bergklokje	Campanula rhomboidalis	watervriestad	Menyanthes trifoliata
		bergnachtorchis	Platanthera montana	weideklokje	Campanula patula

gevekte griet	Zeugopterus punctatus	bijenorchis	Ophrys apifera	welriekende nachtorchis	Platanthera bifolia
gevekte lipvis	Labrus bergylta	blaasvaren	Cystopteris fragilis	wilde gagele	Myrica gale
gevekte pitvis	Callionymus maculatus	blauwe zeedistel	Eryngium maritimum	wilde herfsttijloos	Colchicum autumnale
glasgrondel	Aphia minuta	bleek bosvogeltje	Cephalanthera damasonium	wilde kievitsbloem	Fritillaria meleagris
golfrog	Raja undulata	bokkenorchis	Himantoglossum hircinum	wilde marjolein	Origanum vulgare
goudharder	Liza aurata	bosorchis	Dactylorhiza maculata fuchsii	wit bosvogeltje	Cephalanthera longifolia
groene zeedonderpad	Taurulus bubalis	brede orchis	Dactylorhiza majalis majalis	witte muggenorchis	Pseudorchis albida
groenlandse haai	Somniosus microcephalus	bruinrode wespenorchis	Epipactis atrorubens	zinkviooltje	Viola lutea calaminaria
grote koomaarvis	Atherina presbyter	daslook	Allium ursinum	zomeradonis	Adonis aestivalis
grote zeenaald	Syngnathus acus	dennenorchis	Goodyera repens	zomerkllokje	Leucjum aestivum
harnasmannetje	Agonus cataphractus	duitse gentiaan	Gentianella germanica	zwartsteel	Asplenium adiantum-nigrum
hondshaai	Scyliorhinus canicula	fran-jentiaan	Gentianella ciliata		
ijslandse bandvis	Lumpenus lampretaeformis	geelgroene wespenorchis	Epipactis muelleri	Kevers	
kathaai	Scyliorhinus stellaris	gele helmblom	Pseudofumaria lutea	vliegend hert	Lucanus cervus
klapmuts	Cystophora cristata	gevekte orchis	Dactylorhiza maculata maculata	Kreeftachtigen	
kleine pieterman	Echiichthys vipera	groene nachtorchis	Dactylorhiza viridis	rivierkreeft	Astacus astacus
kleine roodbaars	Sebastes viviparus	groensteel	Asplenium viride		
kleine slakdolf	Liparis montagui	grote keverorchis	Neottia ovata		

Tabel 3: Soorten bijlage IV HR/bijlage 1 AMvB

Bijlage 1 AMvB		bechstein's vleermuis	Myotis bechsteinii	geelbuikvuurpad	Bombina variegata
Zoogdieren		bever	Castor fiber	gladde slang	Coronella austriacus
das	Meles meles	bosvleermuis	Nyctalus leisleri	heikikker	Rana arvalis
boomarter	Martes martes	brandt's vleermuis	Myotis brandtii	kamsalamander	Triturus cristatus
eikelmuis	Elomys quercinus	bruinvis	Phocoena phocoena	kemp's zeeschildpad	Lepidochelys kempii
gewone zeehond	Phoca vitulina	bultrug	Megaptera novaeangliae	knoflookpad	Pelobates fuscus
veldspitsmuis	Crocidura leucodon	butskop (hille)	Hyperoodon ampullatus	lederschildpad	Dermochelys coriacea
waterspitsmuis	Neomys fodiens	dwergrpovis	Kogia breviceps	muurhagedis	Podarcis muralis
		dwergrvinvis	Balaenoptera acutorostrata	poelkikker	Rana lessonae
Reptielen en amfibien		euraziatische lynx	Lynx lynx	rugstreeppad	Bufo calamita
adder	Vipera berus	franjestaar	Myotis nattereri	vroedmeesterpad	Alytes obstetricans
hazelworm	Anguis fragilis	gestreepte dolfijn	Stenella coeruleoalba	zandhagedis	Lacerta agilis
ringslang	Natrix natrix	gewone dolfijn	Delphinus delphis		
vinpootsalamander	Lissotriton helveticus	gewone dwergvleermuis	Pipistrellus pipistrellus	Dagvlinders	
vuursalamander	Salamandra salamandra	gewone grootoorvleermuis	gewone grootoorvleermuis	apollovlinder	Parnassius apollo
		gewone spitsdolfijn	Mesoplodon bidens	boszandoog	Lopina achine
Vissen		gewone vinvis	Balaenoptera physalus	donker pimperlblauwtje	Maculinea nausithous
beekprik	Lampetra planeri	griend	Globicephala melas	grote vuurvlinder	Lycena dispar
bittervoorn	Rhodeus amarus	grijze dolfijn	Grampus griseus	pimperlblauwtje	Maculinea teleius
elrits	Phoxinus phoxinus	grijze grootoorvleermuis	Plecotus austriacus	tijmblauwtje	Maculinea arion
gestippelde alver	Alburnoides bipunctatus	grote hoefijzerneus	Rhinolophus ferrumequinum	zilverstreephooibeestje	Coenonympha hero
grote modderkruiper	Misgurnus fossilis	grote rosse vleermuis	Nyctalus lasiopterus		
rivierprik	Lampetra fluviatilis	hamster	Cricetus cricetus	Libellen	
		hazelmuis	Musccardinus avellanarius	bronslibel	Oxygastra curtisii
Dagvlinders		ingekorven vleermuis	Myotis emarginatus	gaffellibel	Ophiogomphus cecilia
bruin dikkopje	Erynnis tages	kleine dwergvleermuis	Pipistrellus pygmaeus	gevekte witsnuitlibel	Leucorhinia pectoralis
dwergrblauwtje	Cupido minimus	kleine hoefijzerneus	Rhinolophus hipposideros	groene glazenmaker	Aeshna viridis
dwergrdikkopje	Thymelicus acteon	kleine zwaardwalvis	Pseudorca crassidens	noordse winterjuffer	Sympecma paedisca
groot geaderd witje	Aporia crataegi	laatvlieger	Eptesicus serotinus	oostelijke witsnuitlibel	Leucorhinia albifrons
grote ijsvogelvlinder	Limenitis populi	meervleermuis	Myotis dasycneme	rivierrombout	Stylurus flavipes
heideblauwtje	Plebejus argus	mopsvleermuis	Barbastella barbastellus	sierlijke witsnuitlibel	Leucorhinia caudalis
iepepage	Strymonidia w-album	narwal	Monodon monoceros		
kalkgraslanddikkopje	Spialia sertorius	noordse vinvis	Balaenoptera borealis	Vissen	
keizersmantel	Argynnis paphia	noordse vleermuis	Eptesicus nilssoni ssp. nilssoni	houting	Conegonus oxyrhynchus
klaverblauwtje	Cyaniris semiargus	noordse woelmuis	Microtus oeconomus	steur	Acipenser sturio
purperstreepparemoervlinder	Brenthis ino	orca	Orcinus orca		
rode vuurvlinder	Lycena hippothoe	otter	Lutra lutra	Vaatplanten	
rouwmantel	Nymphalis antiopa	potvis	Physeter catodon	drijvende waterweegbree	Luronium natans
tweekleurig hooibeestje	Coenonympha arcania	rosse vleermuis	Nyctalus noctula	groenknolorchis	Liparis loeselii
veenbesparemoervlinder	Bolaria aquilonis	ruige dwergvleermuis	Pipistrellus nathusii	kruipend moerasscherm	Apium repens
veen-hooibeestje	Coenonympha tullia	tuimelaar	Tursiops truncatus	zomerschroeforchis	Spiranthes aestivalis
velddparemoervlinder	Melitaea cinxia	tweekleurige vleermuis	Vespertilio murinus		
woudparemoervlinder	Melitaea diamina	vale vleermuis	Myotis myotis	Kevers	
zilvervlek	Boloria euphrosyne	watervleermuis	Myotis daubentonii	brede geelrandwaterroofoever	Dytiscus latissimus
		wilde kat	Felis silvestris	gestreepte waterroofoever	Graphoderus bilineatus
Vaatplanten		witflankdolfijn	Lagenorhynchus acutus	heldenbok	Cerambyx cerdo
groot zeegras	Zostera marina	witsnuitdolfijn	Lagenorhynchus albirostris	juchtleerkever	Osmoderma eremita
		Reptielen en amfibien		Weekdieren	
Bijlage IV HR		boomkikker	Hyla arborea	bataafse stroommossel	Unio crassus
Zoogdieren		dikkopschildpad	Caretta caretta	platte schijfthoren	Anisus vortliculus
baardvleermuis	Myotis mystacinus				

BIJLAGE 3 INLEIDING IN DE NATUURBESCHERMINGSWET 1998

De volgende gebieden worden aangewezen en beschermd op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (Nbw):

- Natura 2000-gebieden (Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebieden)
- Beschermde Natuurmonumenten
- Wetlands

Om schade aan de natuurwaarden waarvoor Natura 2000-gebieden zijn aangewezen, te voorkomen, mogen activiteiten die de kwaliteit van de gebieden kunnen verslechteren of die een verstoring effect kunnen hebben op de soorten, niet plaatsvinden zonder vergunning. Om die reden dient voor ingrepen in of nabij Natura 2000-gebieden door middel van een *oriëntatietoets* vastgesteld te worden of er een vergunningplicht bestaat en zo ja, welke toetsing moet worden uitgevoerd. De hoofdvraag van de *oriëntatietoets* is of er een kans op een significant negatief effect bestaat. Een effect is significant als de instandhoudingsdoelen van een Natura 2000-gebied dreigen te worden aangetast. Op deze vraag zijn drie antwoorden mogelijk:

1. Er is zeker geen negatief effect. Dit betekent dat er geen vergunning op grond van de Nbw nodig is.
2. Er is wel een mogelijk negatief effect, maar dit is zeker geen significant negatief effect. Dit betekent dat vergunningverlening aan de orde is. Omdat het effect zeker niet significant is, volstaat daarvoor de zogenoemde *verslechterings- en verstoringstoets*.
3. Er is een kans op een significant negatief effect. Dit betekent dat vergunningverlening aan de orde is. Omdat er een kans op een significant negatief effect bestaat, is een *passende beoordeling* vereist.

Vergunningaanvraag via verslechterings- en verstoringstoets

Bij deze toets wordt nagegaan of een ingreep een kans met zich meebrengt op verslechtering van de natuurlijke habitats of de habitats van soorten, dan wel dat deze een verstoring effect hebben op soorten. Bij de aanvraag brengt de initiatiefnemer gedetailleerd in kaart wat de effecten kunnen zijn van de activiteit op de natuurwaarde in het gebied en welke verzachtende maatregelen hij van plan is te nemen. Het bevoegd gezag geeft een vergunning af als de verslechtering of verstoring in het licht van de instandhoudingsdoelen aanvaardbaar is.

Vergunningaanvraag via passende beoordeling

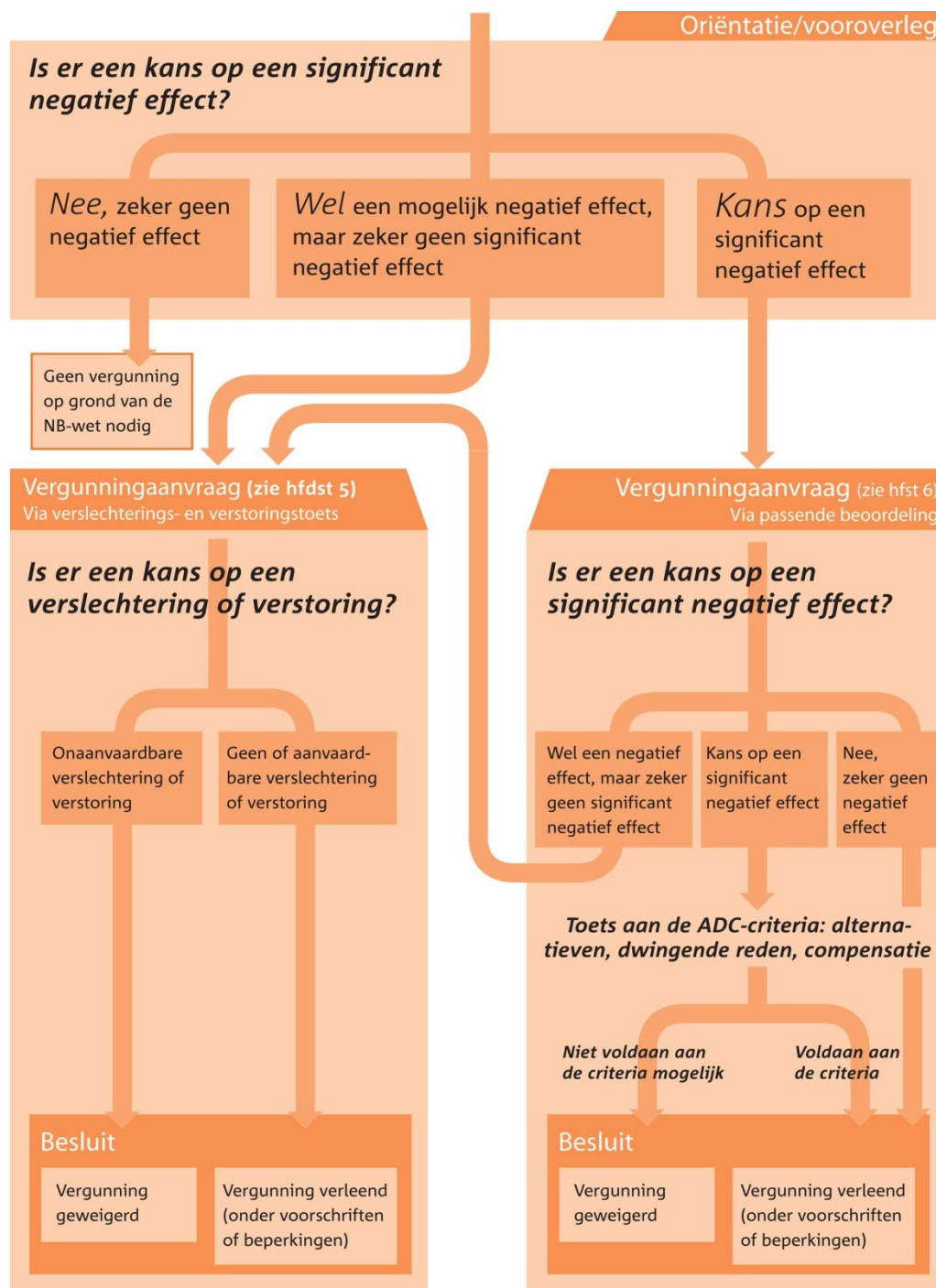
Een passende beoordeling vindt plaats als er mogelijk significante effecten optreden door de ingreep of activiteit. Die aanvraag is ook nodig als het project misschien zelf niet, maar wel in combinatie met andere projecten, handelingen of plannen een negatief effect heeft op het gebied (zogenoemde cumulatieve effecten).

Een effect is significant als de instandhoudingsdoelen van een Natura 2000-gebied dreigen te worden aangetast. Deze instandhoudingsdoelen zijn terug te vinden in de aanwijzingsbesluiten. Het bevoegd gezag zal alleen een vergunning verlenen als met zekerheid vast is komen staan dat er geen aantasting van de natuurlijke kenmerken van het gebied zal optreden. De initiatiefnemer zal dus zelf moeten bewijzen dat de voorgenomen activiteit geen nadelige gevolgen zal hebben. In uitzonderlijke gevallen kan er bij het optreden van een aantasting toch een vergunning worden verleend. Het gaat dan om activiteiten die wegens dwingende redenen van groot openbaar belang moeten doorgaan en waarvoor geen alternatieven zijn. Compenserende maatregelen zijn dan verplicht.

BIJLAGE 4 TOETSINGSSCHEMA NATUURBESCHERMINGSWET 1998

bron: Algemene handreiking Natuurbeschermingswet 1998, Ministerie van LNV, 2005

BIJLAGE 5 INSTANDHOUDINGSDOELEN NATURA 2000-GEBIED VELUWE

Habitattypen	Doelstelling kwaliteit				Kernopgaven (1)	Kernopgaven (2)
	Doelstelling oppervlakte					
	Landelijke staat van instandhouding					
H2310 - Stuifzandheiden met struikhei	--	>	>	6.08		6.09
H2320 - Binnenlandse kraaiheibegroeiingen	-	=	=	6.08		6.09
H2330 - Zandverstuivingen	--	>	>	6.08		6.09
H3130 - Zwakgebufferde vennen	-	=	=			
H3160 - Zure vennen	-	=	>	6.03,W		
H3260A - Beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels)	-	>	>	5.01,W		
H4010A - Vochtige heiden (hogere zandgronden)	-	>	>	6.09		
H4030 - Droge heiden	--	>	>	6.08		6.09
H5130 - Jeneverbesstruwelen	-	=	>	6.09		
H6230 - *Heischrale graslanden	--	>	>	6.09		
H6410 - Blauwgraslanden	--	>	>			
H7110B - *Actieve hoogvenen (heideveentjes)	--	>	>	6.04,W		
H7140A - Overgangs- en trilvenen (trilvenen)		=	=			
H7150 - Pioniervegetaties met snavelbiezen	-	>	>			
H7230 - Kalkmoerassen		=	=			
H9120 - Beuken-eikenbossen met hulst	-	>	>			
H9190 - Oude eikenbossen	-	>	>	6.13		
H91E0C - *Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	-	=	>			

					Kernopgaven (1)
					Doelstelling populatie
					Doelstelling kwaliteit leefgebied
					Doelstelling omvang leefgebied
					Landelijke staat van instandhouding
					Habitatsoorten
H1042 - Gevlekte witsnuitlibel	--	>	>	>	
H1083 - Vliegend hert	-	>	>	>	6.13
H1096 - Beekprik	--	>	>	>	
H1163 - Rivierdonderpad	-	>	=	>	
H1166 - Kamsalamander	-	=	=	=	
H1318 - Meervleermuis	-	=	=	=	
H1831 - Drijvende waterweegbree	-	=	=	=	5.01, W

Kernopgaven (2)						
Kernopgaven (1)						
Omvang populatie (indicatief t.b.v. draagkracht leefgebied)						
Doelstelling kwaliteit leefgebied						
Doelstelling omvang leefgebied						
Landelijke staat van instandhouding						
Broedvogelsoorten						
A072 - Wespandief	+	=	=	100		
A224 - Nachtzwaluw	-	=	=	610	6.08	6.12
A229 - IJsvogel	+	=	=	30		
A233 - Draaihals	--	>	>	(her)vestiging	6.08	6.12
A236 - Zwarte Specht	+	=	=	400		
A246 - Boomleeuwerik	+	=	=	2400		
A255 - Duinpieper	--	>	>	(her)vestiging	6.08	6.12
A276 - Roodborsttapuit	+	=	=	1100		
A277 - Tapuit	--	>	>	100	6.08	6.12
A338 - Grauwe Klauwier	--	>	>	40		

Legenda

Habitatype, soorten, broedvogels en niet-broedvogels

Landelijke staat van instandhouding

- + gunstig
- matig gunstig
- zeer ongunstig

Relatieve bijdrage van het gebied in Nederland

- ++ groot (> 15%)
- + gemiddeld (2-15%)
- gering (< 2%)

Habitattypen

Doelstelling voor oppervlakte en/of kwaliteit

- = behoud
- > uitbreiding
- = (>) uitbreiding met behoud van de goed ontwikkelde locaties
- < vermindering is toegestaan, ten gunste van met name genoemde habitatype
- = (<) achteruitgang ten gunste van ander habitatype toegestaan
- > (<) oppervlak staat in principe op uitbreiding, maar mag achteruit gaan ten gunste van ander habitatype

Soorten, broedvogels, niet-broedvogels

Doelstelling voor leefgebied en/of omvang populatie

- = behoud
- > uitbreiding/verbetering
- < vermindering is toegestaan
- = (<) achteruitgang ten gunste van andere soort toegestaan

Broedvogels

Relatieve bijdrage van het gebied aan de Nederlandse populatie

0	< 2%
+	2-15%
++	15-50%
+++	>50%

Niet-broedvogels

Relatieve bijdrage van het gebied aan de Nederlandse populatie

- 0-2%
- + 2-15%
- ++ 15-50%
- +++ 50-100%
- x onvoldoende data
- s betreft slaapplaatsfuncties
- (s) betreft nachtelijke slaapplaatsen
- f betreft foerageerfuncties op grond van andere dan de reguliere monitoringsgegevens
- * voor een naam betekend het prioritaire soort of habitatype;
achter een getal in de kolom omvang populatie duidt het op een regionaal doel

Kernopgaven

- W wateropgave
- SG sense of urgency: beheeropgave
- SB sense of urgency opgave m.b.t. watercondities
- Verbetering waterkwaliteit en morfodynamiek, inclusief toestroom van grondwater, t.b.v. beken en
- 5.01 riviertjes met waterplanten (waterranonkels) H3260_A en soorten als drijvende waterweegbree H1831.
- 6.03 Kwaliteitsverbetering van zure vennen H3160.
- 6.04 Kwaliteitsverbetering van actieve hoogvenen (heideveentjes) *H7110_B in heideterreinen en bossen.
- 6.08 Vergroting areaal stuifzandheiden met struikhei H2310, binnenlandse kraaiheibegroeiingen H2320, droge heiden H4030 en zandverstuivingen H2330 én verbeteren van de kwaliteit door vergroting van de variatie in structuur en ontwikkeling van geleidelijke overgangen met bos, mede t.b.v. vogelsoorten als duinpieper A255, **korhoen** A107, nachtzwaluw A224, draaihal A233 en tapuit A277.
- 6.09 Verbinden heide- en stuifzandencomplexen met oog op fauna.
- 6.12 Vergroting areaal gevarieerde zandverstuivingen H2330 met overgangen naar droge heiden en open bossen: Veluwe (57), Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131), Drents-Friese Wold & Leggelderveld (27). Mede als leefgebied van de draaihal A233, tapuit A277, duinpieper A255 en nachtzwaluw A224.
- 6.13 Behoud areaal oude eikenbossen (H9190, m.n. strubbebossen) en verbeteren kwaliteit, ook als habitat voor vliegend hert H1083.